

TEMIDA
Septembar 2009, str. 119-122
ISSN: 1450-6637

ROBIN M. KOWALSKI, SUSAN P. LIMBER I PATRICIA W. AGATSON

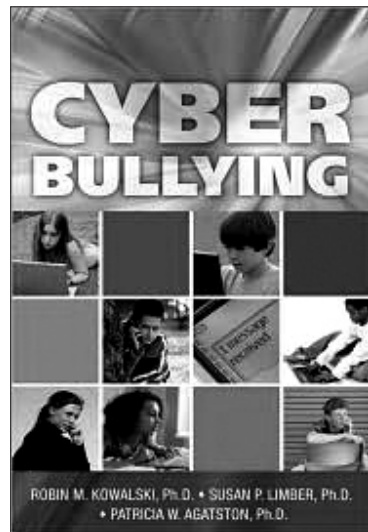
Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age (Sajber buling: Vršnjačko nasilje u digitalnom dobu)

Blackwell Publishing, Malden, Massachusetts, USA, 2008, str. 224.

Potresna priča o četrnaestogodišnjem dečaku koji je izvršio samoubistvo nakon kontinuiranog i dugotrajnog sajber zlostavljanja od strane svojih vršnjaka, uvodi čitaoce u problematiku knjige pod nazivom „Sajber buling: Vršnjačko nasilje u digitalnom dobu“, koju autorke Robin Kowalski, Susan Limber i Patricia Agatson posvećuju „svoj deci koja veruju da imaju pravo da budu zaštićena od vršnjačkog nasilja, kako u realnom tako u virtuelnom svetu“.

Sadržaj ove, primerima i ilustracijama bogate knjige, sistematizovan je kroz osam poglavlja koja na celovit i koncizan način osvetljavaju kompleksnu prirodu sajber nasilja među vršnjacima i nude pregled strategija koje mogu biti efektivne u prevenciji i reagovanju na sajber buling.

U uvodnom poglavlju autorke, na osnovu analize statističkih podataka o korišćenju interneta i mobilnih telefona u populaciji mladih, zaključuju da su elektronske tehnologije postale neodvojivi deo života ove uzrasne kategorije, te da debate o psihičkim posledicama česte upotrebe elektronskih oblika komunikacije moraju biti usmerene kako na pozitivne, tako i na njihove negativne efekte. U vezi sa tim, autorke izlažu nekoliko, američkoj javnosti poznatih slučajeva sajber bulinga, kako bi ilustrovale različite posledice koje nasilje u virtuelnom svetu može da proizvede.

Polazeći od stava da je o sajber bulingu teško diskutovati i objasniti ga bez jasnog razumevanja tradicionalnog bulinga ili bulinga u školskom dvorištu, autorke u drugom poglavlju, naslovljenom „Dečja iskustva u tradicionalnim oblicima bulinga“, nude jezgrovit prikaz naučnih saznanja o pojmu i oblicima tradicionalnog vršnjačkog nasilja, analiziraju tipične karakteristike nasilnika, žrtve i posmatrača, kao i posledice koje učešće u nasilju može imati na aktere iz svake od ovih kategorija. Posebna pažnja posvećena je efektivnim programima i strategijama prevencije vršnjačkog nasilja u školskoj sredini, uz isticanje prednosti obuhvatnog preventivnog pristupa koji se zasniva na principima najbolje prakse u redukovanju nasilja među vršnjacima.

Treće poglavlje pod nazivom „Šta je sajber buling?“ posvećeno je definisanju i opisu različitih oblika sajber bulinga, analizi sličnosti i razlika između tradicionalnog i sajber nasilja, prikazu komunikacionih modaliteta koji se najčešće koriste u vršenju sajber bulinga, kao i pregledu karakteristika i analizi motivacije različitih tipova sajber nasilnika. Autorke ističu da se sajber buling, kao oblik vršnjačkog nasilja u kome se koriste elektronske tehnologije, može ispoljavati u različitim oblicima (proganjanje, zlostavljanje, vređanje, ogovaranja, lažno predstavljanje) i preko multiplih modaliteta (elektronska pošta, tekstualne poruke, javni forumi, instant poruke). Poseban naglasak autorke stavljaju na anonimnost i dezinhibiciju kao dve ključne karakteristike koje elektronsko vršnjačko nasilje razlikuju od tradicionalnog.

U poglavlju „Aktuelna istraživanja o sajber bulingu“ autorke, nakon iznošenja metodoloških i kulturoloških ograničenja postojećih empirijskih studija, daju pregled raspoloživih podataka o prevalenciji sajber bulinga, pre svega u Sjedinjenim američkim državama i Velikoj Britaniji. Nalaz koji posebno ističu tiče se ustanovljenih rodnih razlika u vršenju sajber nasilja i posebno zanimljivog podatka da je među sajber nasilnicima veće učešće devojčica nego dečaka. Objašnjenje vide u činjenici da je sajber buling, zbog svoje anonimne prirode, veoma blizak relacionom obliku vršnjačkog nasilja, koje je, po nalazima gotovo svih istraživača, zastupljenije u populaciji devojčica. Ipak, napominju da o karakteristikama sajber nasilnika i njihovih žrtvi, kao i potencijalnim efektima sajber bulinga, nema dovoljno istraživačke literature da bi se mogli izvoditi validni zaključci, te da su neophodna dalja istraživanja u ovoj oblasti. Dodatno sugerišu da brze i intenzivne promene u oblasti elektronskih tehnologija uslovljavaju potrebu da se empirijske studije o sajber bulingu planiraju kao kontinuirana istraživačka nastojanja na rasvetljavanju ovog dinamičkog fenomena.

Naredna poglavlja, koja predstavljaju najveći doprinos ove knjige, obuhvataju praktične preporuke za prevenciju sajber bulinga. Na temelju višegodišnjeg rada u oblasti prevencije vršnjačkog nasilja i preliminarnih rezultata kvalitativnog istraživanja o sajber bulingu, baziranog na fokus-grupnom i individualnom intervjuisanju 150 učenika i njihovih roditelja tokom proleća i jeseni 2006. godine, kao i izjava više od 3700 dece u on-lajn anketama, autorke izvode jasne smernice u vidu seta preporuka koje mogu biti koristan putokaz za planiranje preventivnih programa, strategija i intervencija.

„Šta roditelji mogu da urade“ je naziv petog poglavlja u kome se ističe značaj aktivnog angažovanja roditelja u prevenciji sajber bulinga. Polazeći od činjenice da većina roditelja nije svesna ozbiljnosti problema sajber bulinga, autorke predlažu listu znakova upozorenja na koje roditelji treba da obrate pažnju kako bi blagovremeno primetili da je njihovo dete nasilnik, žrtva ili posmatrač sajber nasilja, te predočavaju osnovne korake koje u tim situacijama treba preduzeti. U zavisnosti od oblika sajber bulinga i uloge deteta u aktu nasilja, roditeljima se, pored razgovora sa decom i pojačane kontrole njihove elektronske komunikacije, savetuje uspostavljanje saradnje sa školom, a u određenim slučajevima i obaveštavanje policije i drugih organa za sprovođenje zakona. Poglavlje se završava popisom web adresa nekoliko vodećih organizacija (npr. i-SAFE, Cyber Bully Help, WiredSafety) koje roditeljima nude vredne informacije o mogućnostima prevencije i načinima reagovanja u situacijama sajber bulinga.

Lista i opis praktičnih preventivnih strategija koje se mogu primenjivati u školskoj sredini, čine sadržaj šestog poglavlja koji nosi naziv „Šta edukatori mogu da urade?“. Autorke sugerišu da se osnovni problem koji postoji u ovom domenu ogleda u veoma niskom stepenu obaveštenosti i znanja nastavnika i školskog osoblja o prirodi i mogućim posledicama sajber nasilja među vršnjacima. Činjenica da se najveći broj incidenata sajber nasilja (preko 70 %) dešava u kućnom okruženju deteta, a ne u samoj školi, često se uzima kao izgovor za nedovoljno angažovanje i odsustvo odgovornosti nastavnika i školskih savetnika. Iznošenjem niza preporuka o načinima primene efektivnih preventivnih tehnika i mogućim oblicima saradnje sa roditeljima i relevantnim institucijama lokalne zajednice, autorke ukazuju da škola može i treba da bude značajan resurs u prevenciji sajber bulinga. Takođe, imajući u vidu da se posledice sajber nasilja neminovno odražavaju i na kvalitet socijalne klime u školskom okruženju, ističe se neophodnost angažovanja škole u kreiranju adekvatnog

sistema individualnog i grupnog rada sa učenicima koji su imali iskustvo u sajber nasilju, a posebno sa onima koji su bili ili jesu žrtve ovog oblika bulinga.

Sedmo poglavlje „Zakoni i pravila“ usmereno je na analizu zakonske regulative o sajber bulingu u kontekstu američkog školstva. Pored rasprave o važećim zakonima sa prostora američkih država, koji prema mišljenju autorki ne uspevaju da održe korak sa napretkom informaciono-komunikacionih tehnologija, posebna pažnja je posvećena školskoj praksi i pravilima ponašanja koja se donose na nivou škole. U vezi sa tim, zaključuje se da su zakoni koji regulišu razvoj i unapređivanje školskih pravila o reagovanju na sajber nasilje veoma retki i da mnogo manje država, nego što je to slučaj kad su u pitanju tradicionalni oblici vršnjačkog nasilja, poseduje zakone koji regulišu ovu oblast.

U završnom poglavlju dat je rezime ključnih informacija o prirodi i prevalenciji sajber bulinga, postavljen je niz pitanja na koja buduća istraživanja treba da daju odgovor i upućene su sugestije na koji način postojeća saznanja mogu i treba da budu iskorišćena u efektivnom dizajniranju sistema aktivnosti prevencije i intervencije.

Veštim kombinovanjem istinitih priča, istraživačkih intervju sa nasilnicima, žrtvama i posmatračima sajber bulinga i njihovim roditeljima, kao i podataka relevantnih organizacija, autorke su pružile koherentan pregled aktuelnih teorijskih i empirijskih znanja o fenomenu sajber bulinga i izvele niz veoma značajnih praktičnih preporuka koje mogu biti korisne smernice u nastojanjima da sajber buling, kao novi oblik vršnjačkog nasilja, ne postane redovno iskustvo mladih osoba koje koriste informaciono-komunikacione tehnologije u svakodnevnom životu. Odgovorno korišćenje tehnologija, u digitalnom dobu u kojem živimo, zahtev je koji se postavlja pred sve učesnike komunikacije u sajber prostoru. Stoga, publikacija „Sajber buling: Vršnjačko nasilje u digitalnom dobu“, kao svojevrsan „praktični vodič kroz sajber svet“, pisana jednostavnim i jasnim stilom, sa mnoštvom primera iz realnog života, može biti od koristi ne samo roditeljima, nastavnicima i drugim stručnjacima koji rade sa decom i omladinom, nego svima onima koji koriste elektronske tehnologije i nastoje da se informišu o potencijalnim načinima zaštite od sajber viktimizacije na koju, kao što to autorke ističu, ni jedna osoba nije imuna.